

Fjármála- og efnahagsráðuneytið
Samráðsgátt mál nr. 66/2022

Reykjavík, 27. mars 2022

Efni: Umsögn Frjálsa lífeyrissjóðsins um drög að frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna hækkunar lágmarksiðgjalds til lífeyrissjóðs og ákvæðum um tilgreinda séreign (lágmarkstryggingavernd o.fl.)

Með drögum að frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna hækkunar lágmarksiðgjalds til lífeyrissjóðs og ákvæðum um tilgreinda séreign (hér eftir vísað til sem „frumvarpið“) eru gerðar stærstu breytingar á réttindaákvæðum laga um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða frá árinu 1997. Breytingin hefur neikvæð áhrif á uppbyggingu og rekstur fjölmargra lífeyrissjóða og þá valkosti sem sjóðfélagar hafa á samsetningu lífeyrissparnaðar síns.

Tildrög þessa frumvarps er að í ágúst 2019 birtu stjórnvöld í samráðsgáttinni áform um lagabreytingar vegna stuðnings stjórnvalda við lífsskjarasamninga, mál nr. 178/2019. Sama ár voru birt í samráðsgáttinni drög að samkynja frumvarpi nr. 291/2019. Vorið 2021 var svo lagt fyrir þingið frumvarp, 700. mál, sem fékk umræðu í efnahgs- og viðskiptanefnd. Í álitni nefndarinnar kom m.a. fram eftirfarandi:

„Frumvarpið sætti umtalsverðri gagnrýni við umfjöllun nefndarinnar sem laut m.a. að því að ónægt samráð hefði verið haft við lífeyrissjóði og aðra hagsmunaaðila við samningu þess, að varhugavert væri að svo viðamiklar breytingar á lífeyrissjóðakerfinu væru lagðar fram með svo stuttum fyrirvara og að með frumvarpinu ykist flækjustig kerfisins um of, sem flestum þætti nógu flókið fyrir. Jafnframt sættu ýmsar greinar frumvarpsins efnislegru gagnrýni og vísast um það til umsagna sem nefndinni bárust.

Með vísan til framangreinds leggur nefndin til að málinu verði vísað til ríkisstjórnarinnar. Hvetur nefndin til að frumvarpið verði rýnt með tilliti til þeirra ábendinga sem fram hafa komið í umsögnum til nefndarinnar og að samráð verði haft við hagaðila um breytingar. Sú vinna verði forgangsmál hjá ráðuneytinu og stefnt verði að framlagningu að nýju á 152. löggjafarþingi.“

Það kemur á óvart að svo virðist sem eingöngu hafi verið haft samráð við Samtök atvinnulífsins og Alþýðusamband Íslands við gerð frumvarpsins þrátt fyrir ofangreind tilmæli nefndarinnar. Félögin óskuðu eftir því við stjórnvöld með bréfi dags. 18. febrúar 2022 að setja í forgang að breyta lögum nr. 129/1997 með hliðsjón af fyrlýsingu stjórnvalda frá 2019 um stuðning við Lífsskjarasamninginn.

Helstu breytingarnar á frumvarpinu eru eftirfarandi:

- lágmarksiðgjald hækkar úr 12% í 15,5%
- lögfesta á heimild sjóðfélaga til að greiða allt að 3,5 prósentustig af 15,5% lágmarksiðgjaldi í tilgreinda séreign og heimila notkun hennar til skattfrjálsrar úttektar séreignarsparnaðar skv. lögum nr. 111/2016 um stuðning til kaupa á fyrstu íbúð (hér eftir kallað *fyrsta fasteign*)
- árleg réttindaávinnsla, sem lágmarkstryggingavernd veitir skv. l. nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, hækkar úr 1,4% á ári í 1,8% nema sjóðfélagar velji að nýta sér heimild til að greiða í tilgreinda séreign

- útgreiðsla séreignar sem greiðist af 15,5% lágmarksiðgjaldi mun framvegis teljast til tekna við útreikning á lífeyri sem veittur er á grundvelli laga nr. 100/2007 um almannatryggingar. Auk þess mun viðbótarlífeyrissparnaður teljast til tekna nema sá hluti sem nemur allt að 4% iðgjaldi sjóðfélaga og 2% mótframlagi launagreiðanda.
- verðtrygging lífeyris verði árleg í stað mánaðarleg
- tilgreind séreign telst hluti lágmarkstryggingaverndar en um hana gilda strangari fjárfestingarheimildir en um frjálsa séreign og viðbótarlífeyrissparnað.

Með vísan í það sem nánar er rakið í eftirfarandi umsögn, leggur Frjálsi lífeyrissjóðurinn til eftirfarandi breytingar:

1. Umfjöllun um frumvarpið verði frestað og efni þess tekið fyrir í fyrirhugaðri vinnu stjórnvalda við grænbók um lífeyriskerfið og eftir atvikum þeim tillögum að lagabreytingum sem sú vinna mun leiða af sér.
2. Verði ekki fallist á að fresta umfjöllun frumvarpsins er lagt til að lífeyrisjóðir geti kosið að verða við ákvörðun sjóðfélaga um að ráðstafa 3,5% iðgjaldshluta af iðgjaldsstofni, þannig að hlutanum sé annað hvort ráðstafað í tilgreinda séreign eða til frjálsrar séreignar sem er laus við 60 ára aldur og honum þá haldið aðskildum frá öðrum séreignarsparnaði í réttindakerfum sjóðanna.
3. Útgreiðslur frjálsrar séreignar, hjá sjóðfélögum sem við gildistöku laganna er í vörslu séreignarsjóða, teljist ekki til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga.
4. Útgreiðslur alls viðbótarlífeyrissparnaðar umfram 15,5% lágmarksiðgjald teljist ekki til tekna við úreikning á lífeyri almannatrygginga en ekki eingöngu útgreiðslur á viðbótarlífeyrissparnaði sem nemur 4% framlagi sjóðfélaga og 2% mótframlagi launagreiðanda.
5. Lífeyrissjóðir geti ákveðið í samþykktum sínum hvort að 3,5% iðgjald verði sjálfval í samtryggingu eða séreign.
6. Við flutning tilgreindrar séreignar til annars vörsluaðila er óþarfa ákvæði þess efnis að sömu útborgunarreglur gildi hjá vörsluaðilum og gilda myndu í þeim lífeyrissjóði sem sjóðfélaginn greiðir samtryggingarhluta iðgjaldsins til því útborgunarreglurnr eru skilgreindar í frumvarpinu (62-67 ára).
7. Fallið verði frá hækkun á lágmarkstryggingavernd úr 1,4% í 1,8% réttindaávinnslu á ári.
8. Víðtækari fjárfestingarheimildir gildi um tilgreinda séreign.

1. Lögfestingu frumvarpsins verði frestað og efni þess tekið fyrir í fyrirhugaðri vinnu stjórnvalda við grænbók um lífeyriskerfið og eftir atvikum þeim tillögum að lagabreytingum sem sú vinna mun leiða af sér

Stjórnvöld hafa boðað að hefja stefnumörkun í lífeyrismálum í nánú samstarfi við heildarsamtök á vinnumarkaði og Landssamtök lífeyrissjóða. Stefnt var að því að afrakstur þess samstarfs yrði grænbók um lífeyrismál sem kynna átti vorið 2021 en þessi vinna hefur tafist.

Eftirfarandi er lýsing á eðli og efni grænbókar í leiðbeiningarriti nokkurra ráðuneyta frá árinu 2017:

- „Stöðumat og valkostir er viðfangsefni grænbókar. Grænbók er umræðuskjal sem lagt er fram í opnu samráði á netinu. Grænbókinni er ætlað að hvetja til umræðu um núverandi stöðu, viðfangsefni, og framtíðarsýn málefnasviðsins ásamt áherslum og ólíkum leiðum.

- Við gerð grænbókar er framkvæmdaaðilum, samstarfsaðilum, og hagsmunaaðilum boðið að taka þátt og leggja fram sjónarmið um mögulegar áherslur, mögulegar lausnir eða leiðir að árangri.
- Í grænbók eru upplýsingar um viðfangsefni málaflokksins, stöðu og tölfræði, samanburð við önnur lönd og umfjöllun um ólíkar leiðir eða áherslur til að mæta þeim áskorunum sem við blasa.
- Grænbók er hluti af stefnumótunarferli stjórnvalda.“

Það er umhugsunarvert að ráðast eigi í svo umfangsmiklar breytingar á réttindakafla laga um lífeyrissjóði skv. frumvarpinu, sem mun raska uppbyggingu a.m.k. 10 lífeyrissjóða og þriggja annarra vörsluaðila séreignarsparnaðar og samsetningu lífeyrissparnaðar hjá tugþúsundum sjóðfélaga þeirra, áður en ráðist er í gerð grænbókar. Það blasir við að rétt væri að taka breytingarnar sem frumvarpið felur í sér inn í þá vinnu, sem felur í sér innbyggð og virkt samráð.

Frjálsi lífeyrissjóðurinn leggur því til að frumvarpinu verði frestað og efni þess tekið með inn í grænbókarvinnu, þar sem boðað hefur verið víðtækt samráð og þar sem vanda má vinnubrögð áður en ráðist er í svo umfangsmiklar breytingar á lífeyrissjóðum. Sé ekki vilji fyrir því að fresta lögfestingu frumvarpsins leggur Frjálsi lífeyrissjóðurinn til breytingar á frumvarpinu sem nú verður gert grein fyrir:

2. Verði ekki fallist á að fresta umfjöllun frumvarpsins er lagt til að lífeyrissjóðir geti kosið að verða við ákvörðun sjóðfélaga um að ráðstafa 3,5% iðgjaldshluta af iðgjaldsstofni, þannig að hlutanum sé annað hvort ráðstafað í tilgreinda séreign eða frjálsa séreign sem er laus við 60 ára aldur og honum þá haldið aðskildu frá öðrum séreignarsparnaði í réttindakerfum sjóðanna

Með frumvarpinu er ætlunin að efna skuldbindingar gagnvart Alþýðusambandi Íslands (ASÍ) og Samtökum atvinnulífsins (SA) skv. svonefndum lífskjarasamningnum. Meðal annars er lagt til að tilgreind séreign verði lögfest en hún hefur nú þegar verið innleidd hjá þeim sjó lífeyrissjóðum sem eru á samningssviði ASÍ og SA. Í raun er því ekki þörf á að lögfesta tilgreinda séreign enda rúmast þær reglur sem um hana gilda nú þegar innan núverandi löggjafar að undanskilinni heimild til að nýta hana í fyrstu fasteign. Til að heimila slíkt væri einfalt að bæta við frumvarpið ákvæði þess efnis að sjóðfélagar sem ráðstafa 3,5% iðgjaldi af 15,5% lágmarksiðgjaldi til séreignarsparnaðar gætu nýtt iðgjaldið í fyrstu fasteign.

Lögfestingin hefur aftur á móti neikvæð áhrif á fjölda annarra lífeyrissjóða sem yrði gert skylt að bjóða sjóðfélögum sínum upp á ráðstöfun iðgjalds í tilgreinda séreign, með tilheyrandi flækjustigi og röskun á uppbyggingu lífeyrissparnaðar sjóðfélaganna. Með einfaldri lagabreytingu er þó hægt að lögfesta tilgreinda séreign til að efna skuldbindingar skv. lífskjarasamningnum án þess að raska og flækja samsetningu lífeyrissparnaðar hjá öðrum lífeyrissjóðum, líkt og verður nánar komið að hér á eftir. Með þeirri breytingu er staðið vörð um þau markmið sem stefnt er að með lögfestingu tilgreindrar séreignar og annarra ákvæða frumvarpsins og stuðlað að almennari sátt um frumvarpið meðal annarra lífeyrissjóða utan samningsvið ASÍ og SA og annarra vörsluaðila séreignarsparnaðar. Til að undirstrika mikilvægi þess að skapa slíka sátt má nefna að eignir og iðgjöld þeirra sjó lífeyrissjóða sem telja til samningsviðs ASÍ og SA standa undir minna en helmingi af eignum og árlegum iðgjöldum allra lífeyrissjóða.

Með frumvarpinu verða til eftirfarandi tegundir séreignar sem um gilda mismunandi reglur sem má sjá í neðangreindri töflu:

Tegund séreignar	Laus til útgreiðslu – aldur sjóðfélaga	Skerðir lífeyri almannatrygginga	Má nýta í fyrstu fasteignakaup og lángreiðslur í 10 ár	Má nýta í fasteignarkaup og lángreiðslur til júlí 2023
Viðbótarlífeyrissparnaður ¹⁾	60 ára	Nei	Já	Já
Frjáls séreign ²⁾	60 ára	Já	Nei	Nei
Tilgreind séreign ³⁾	62 ára	Já	Já	Nei
Bundin séreign ³⁾	60-85 ára	Já	Nei	Nei
Erfðaséreign	Alltaf	Óljóst	Nei	Nei

1) Iðgjald sem nemur 2-4% frá sjóðfélaga og 2% frá launagreiðanda, samtals 4-6%

2) Iðgjald sem hluti af 15,5% skylduiðgjaldi annars vegar og viðbótarmótframlag launagreiðanda umfram 2% hinsvegar

3) Hluti af 15,5% skylduiðgjaldi

Átta lífeyrissjóðir heimila sjóðfélögum sínum að ráðstafa hluta af 15,5% iðgjaldi í frjálsa séreign, sem er laus til útborgunar frá 60 ára aldri skv. óskum sjóðfélaga en hluti lágmarksiðgjalds rennur ávallt í samtryggingu. Frjáls séreign hefur sömu útborgunarreglur og viðbótarlífeyrissparnaður en ekki er heimilt að nýta hana í húsnæðisúrræði, eins og taflan sýnir.

Fjórir af þessum átta sjóðum heimila sjóðfélögum jafnframt að leggja hluta iðgjaldsins í bundna séreign til að auka enn þann hluta lágmarksiðgjalds sem rennur til myndunar séreignar. Útgreiðslur frjálsrar séreignar, tilgreindrar séreignar og bundinnar séreignar eiga skv. frumvarpinu að koma til skerðingar á lífeyri almannatrygginga, en ekki viðbótarlífeyrissparnaður sem nemur 2-4% framlagi sjóðfélaga og 2% framlagi launagreiðanda.

Mikilvægi þess að flækja ekki lífeyriskerfið

Eitt af því sem hefur þótt ámælisvert við lífeyriskerfið er hversu flókið það er. Flækjustig torveldar fólki að skilja lífeyriskerfið, gerir sjóðfélögum erfiðara um vik að taka ákvarðanir um ráðstöfun og útgreiðslur, skaðar ímynd lífeyriskerfisins og dregur almennt úr áhuga fólks á lífeyrissparnaði.

Lögfesting tilgreindrar séreignar með þrengri útborgunarreglum en gilda um frjálsa séreign og viðbótarlífeyrissparnað, felur í sér að lífeyriskerfið verður flóknara. Tilgreind séreign er skv. frumvarpinu laus þegar 62 ára aldri er náð og greiðist út með jöfnum greiðslum þar til 67 ára aldri er náð. Engin veigamikil rök eru fyrir því að lögfesta aðrar og þrengri útborgunarreglur fyrir tilgreinda séreign en gilda um frjálsa séreign og viðbótarlífeyrissparnað. Það kemur á óvart að frumvarpið gerir ráð fyrir að ef útgreiðslur tilgreindrar séreignar hefjist fyrir 67 ára aldur verði ekki hægt að dreifa útgreiðslum á lengri tíma en til 67 ára aldurs. Hvers vegna sjóðfélögum verður ekki heimilt að dreifa greiðslum á lengri tíma hljóta að vera mistök við gerð frumvarpsins. Tilgreinda séreign er jafnframt hægt að nýta í fyrstu fasteign skv. frumvarpinu, líkt og gildir um viðbótarlífeyrissparnað, og ber því öll einkenni hans.

Lögfesting tilgreindrar séreignar í því horfi sem lagt er til í frumvarpinu mun raska uppbyggingu lífeyrissjóða verulega, en með mismunandi hætti eftir því hvort þeir reka séreignardeildir eða ekki. Sem dæmi má nefna að fyrir sjóðfélaga Frjálsa lífeyrissjóðsins sem vildi hámarka séreignarhluta lífeyrissparnaðar síns, þyrfti viðkomandi að skipta 15,5% lágmarksiðgjaldi í samtryggingu, bundna séreign, frjálsa séreign og tilgreinda séreign, þ.e. í þrjár mismunandi tegundir séreignar. Viðbótariðgjöld sjóðfélaga rygnu svo í viðbótarlífeyrissparnað, þ.e. í fjórðu tegundina. Útgreiðslur úr samtryggingu, bundinni séreign, frjálsri séreign og tilgreindri séreign myndu skerða lífeyri almannatrygginga en útgreiðslur úr

viðbótarlífeyrissparnaði sem næmu allt að 4% framlagi sjóðfélaga og 2% framlagi launagreiðenda myndu ekki valda skerðingum.

Öllum ætti að vera ljóst flækjustigið sem ofangreint hefur í för með sér, þá sér í lagi þeim sjóðfélögum sem er gert að skilja uppbyggingu á lífeyrissparnaði sínum og taka ákvarðanir til framtíðar litið um það með hvaða hætti viðkomandi ráðstafar iðgjöldum sínum og tekur út lífeyrissparnað úr sínum fjórum tegundum séreignar. Nokkrir lífeyrissjóðir sem bjóða sjóðfélögum að ráðstafa hluta af lágmarksiðgjaldi í frjálsa séreign þyrftu að ráðstafa því í staðinn í tilgreinda séreign, skv. vali sjóðfélaga, en með þrengri útborgunarreglum. Eftir stæði að stór hluti sjóðfélaga ættu áfram uppsafnaða séreign í frjálsri séreign, sem um myndu gilda allt aðrar útborgunarreglur.

Það er eðlileg krafa að jafn veigamikil lögbundin kerfi og lífeyriskerfi, séu byggð upp á aðgengilegum, skýrum og stöðugum reglum sem gera einstaklingum kleift að skipuleggja líf sitt og huga að framtíð sinni. Breytingar sem hverfa frá þessum sjálfsgöðu sannindum hljóta að kalla á að staldrað sé við.

Tillaga að málamiðlun hagsmunaðila

- lífeyrissjóðir hafi val um að ráðstafa 3,5% iðgjaldi í tilgreinda séreign eða frjálsa séreign

Val um að greiða hluta af lágmarksiðgjaldi í frjálsa séreign, sem er laus við 60 ára aldur eins og viðbótarlífeyrissparnaður, er nú þegar í boði hjá sjóðfélögum Lífeyrissjóðs bankamanna, V- deildar Brúar lífeyrissjóðs, Eftirlaunasjóðs FÍA, Frjálsa lífeyrissjóðsins, Almenna lífeyrissjóðsins, Íslenska lífeyrissjóðsins, Lífeyrissjóðs tannlækna og Lífsverks lífeyrissjóðs. Þeir þrír fyrstnefndu reka ekki séreignadeildir svo sjóðfélagar þeirra geta valið að greiða hluta af lágmarksiðgjaldi í frjálsa séreign hjá öðrum vörsluaðilum.

Ljóst er að því fylgja kostir fyrir sjóðfélaga að fá 3,5% iðgjaldið í séreign sem er laus 60 ára frekar en tilgreinda séreign, því skv. útborgunarreglum tilgreindrar séreignar eru sjóðfélagar bundnir við að dreifa útgreiðslum til 67 ára aldurs ef útgreiðslur hefjast eftir 62 ára aldur. Sjóðfélagar hafa því meira valfrelsi og sveigjanleika við útborganir frjálsrar séreignar og viðbótarlífeyrissparnaðar. Í mörgum tilvikum getur hentað sjóðfélögum betur að taka séreignina út tveimur árum fyrr en gert er ráð fyrir í frumvarpinu og á styttri tíma en nemur árafjöldi til 67 ára aldurs. Hagur sjóðfélaga snýr að því að hafa val um með hvaða hætti séreign er greidd út, að teknu tilliti til aðstæðna hvers og eins.

Það vekur furðu að lögfesta eigi tilgreinda séreign og gera öðrum lífeyrissjóðum skylt að innleiða hana fyrir tugþúsundir sjóðfélaga sem hentar betur að fá 3,5% iðgjaldið greitt áfram í séreign sem er alveg laus við 60 ára aldur. Til viðbótar mun innleiðing tilgreindrar séreignar hækka rekstrarkostnað lífeyrissjóða vegna viðbótar flækjustigs, sem mun hafa neikvæð áhrif á lífeyrisréttindi sjóðfélaga.

Ef stjórnvöld telja sig nauðbeygð til að lögfesta tilgreinda séreign vegna skuldbindinga lífskjarasamningsins er mikilvægt að lögin gefi lífeyrissjóðum utan samningssvið ASÍ og SA val um að bjóða sjóðfélögum að ráðstafa allt að 3,5% iðgjaldi í **frjálsa séreign**, í stað tilgreindrar séreignar. Með því væru umræddir sjóðir ekki þvingaðir til að stofna tilgreinda séreign og uppbyggingu á lífeyrissparnaði sjóðfélaga sem ráðstafa hluta iðgjalds í frjálsa séreign væri ekki raskað. Lífeyrissjóðir á samningssviði ASÍ gætu þá boðið sínum sjóðfélögum tilgreinda séreign fyrir 3,5% iðgjaldið en aðrir lífeyrissjóðir gætu boðið sínum sjóðfélögum frjálsa séreign kysu þeir svo. Allir sjóðfélagar gætu nýtt 3,5% iðgjaldið í fyrstu fasteign a.t.t. til 500 þús. kr. fjárhæðarhámarks á ári.

Þrátt fyrir að 3,5% iðgjaldið færi í frjálsa séreign hjá tilteknum lífeyrissjóðum er nauðsynlegt að lögin kveði á um að lífeyrissjóðum verði gert skylt að aðgreina 3,5% iðgjaldið frá annarri frjálsri séreign í réttindakerfum sínum þannig að ávallt liggi ljóst fyrir hvaða hluti lágmarksiðgjalds sem ráðstafað er í frjálsa séreign eigi

rætur að rekja til 3,5% iðgjaldsins. Með því væri einnig tryggt að hægt væri að nýta 3,5% iðgjaldið í fyrstu fasteign.

Með þessum breytingum nást markmið frumvarpsins en á sama tíma er komist hjá því að valda neikvæðri röskun á uppbyggingu lífeyrissparnaðar hjá tugum þúsunds sjóðfélaga lífeyrissjóða sem eru utan samningssviðs ASÍ og SA.

3. Útgreiðslur frjálsrar séreignar, sem við gildistöku laganna er í vörslu séreignarsjóða, teljist ekki til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga

Samkvæmt frumvarpinu á frjáls séreign að teljast til tekna við útreiknings á lífeyri almannatrygginga en ekki viðbótarlífeyrissparnaður. Tilgangurinn er sá að jafna skerðingaráhrif vegna lífeyris almannatrygginga á milli lífeyrissjóða.

Þar sem frjálsri séreign og viðbótarlífeyrissparnaði hefur verið blandað saman hjá lífeyrissjóðum og vörsluaðilum til þessa, þ.e. í fortíðinni og fram að fyrirhugaðri lögfestingu frumvarpsins, er ekki unnt að gera greinarmun á þessum sparnaði. Lífeyrissjóðir og vörsluaðilar lífeyrissparnaðar fóru í þessu alfarið að lögum og aðgreindu ekki þessar tvær tegundir séreignar í réttindakerfum sínum.

Þetta hefur leitt til þess að frjáls séreign hefur blandast viðbótarlífeyrissparnaði, m.a. við löghelgaða heimild sjóðfélaga til að flytja séreign á milli vörsluaðila, sem og vegna iðgjaldaskila launagreiðenda en ekki hafa verið kröfur á launagreiðendur að aðgreina iðgjöld í mismunandi tegundir séreignar á skilagreinum til lífeyrissjóða og vörsluaðila.

Í framkvæmd er óhjákvæmilegt annað en að þetta muni leiða til ójafnræðis og misréttis á milli sjóðfélaga. Útgreiðslur viðbótarlífeyrissparnaðar munu í fjölda tilvika, þar sem sparnaður er mögulega ranglega skilgreindur sem frjáls séreign í réttindakerfum vörsluaðila, leiða til **ólöglegar skerðingar** á lífeyri almannatrygginga. Þetta er þvert á það sem að er stefnt með frumvarpinu og vekur ennfremur upp spurningar um afturvirkni þeirra ráðstafana sem frumvarpið leggur til. Því er mikilvægt að frjáls séreign af lágmarksiðgjaldi sem eingöngu er greidd **eftir** gildistöku laganna teljist til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga til framtíðar enda einungis þá hægt að gera kröfu um að iðgjöld utan um slíka séreign verði aðgreind í kerfum lífeyrissjóða og vörsluaðila lífeyrissparnaðar. Eldri frjáls séreign teljist aftur á móti ekki til tekna við útreikninginn. Er hér tekið undir sömu athugasemdir og Seðlabankinn hefur birt í umsögn sinni um frumvarpið.

Ekki verður frekari orðum varið í umfjöllun um hugsanlega ábyrgð ríkisvaldsins, verði ekki búið þannig um hnútana að staðinn sé vörður um lögbundin réttindi lífeyrisþega skv. lögum nr. 100/2007 um almannatryggingar. Á þetta ójafnrétti og misrétti hefur Frjálsi lífeyrissjóðurinn komið á framfæri á fundum með stjórnvöldum og í umsögnum um fyrri frumvarpsdrög og frumvarpið um sama efnis sem var lagt fram árið 2021. Sömu athugasemdir hafa komið frá a.m.k. fjórum öðrum lífeyrissjóðum, Landssamtökum lífeyrissjóða, Samtökum atvinnulífsins og Seðlabankanum og kemur því á óvart að athugasemdirnar hafa verið virtar að vettugi í öllum frumvörpum um málið frá því að þau voru fyrst lögð fram árið 2019.

4. Útgreiðslur alls viðbótarlífeyrissparnaðar umfram 15,5% lágmarksiðgjald teljist ekki til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga en ekki eingöngu útgreiðslur á viðbótarlífeyrissparnaði sem nemur 4% framlagi sjóðfélaga og 2% mótframlagi launagreiðanda

Samkvæmt frumvarpinu telst viðbótarlífeyrissparnaður, sem nemur allt að 4% framlagi sjóðfélaga og 2% framlagi launagreiðanda ekki til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga. Launagreiðendur greiða í mörgum tilvikum skv. kjarasamningum eða ráðningarsamningum hærra viðbótarframlag en sem nemur 2% af launum. Að óbreyttu frumvarpi myndu í fjölda tilvika viðbótarframlagi launagreiðanda sem nemur hærra hlutfalli en 2% af launum verða ráðstafað í viðbótarlífeyrissparnaði í stað frjálsrar séreignar og þar með ekki teljast til tekna við útreikning á lífeyri almannatrygginga sem væri í ósamræmi við frumvarpið. Til að vörsluaðilar geti ráðstafað iðgjöldum í réttar tegundir séreignar þurfa launagreiðendur að aðgreina á skilgreinum mótframlag sem er hærra en 2% mótframlagið í viðbótarlífeyrissparnaði. Það býður aftur á móti upp á misnotkun þannig að t.d. sjálfstætt starfandi einstaklingar gætu merkt á skilgrein mótframlag umfram 2% sem viðbótarlífeyrissparnaði til að minnka skerðingaráhrif lífeyrissparnaðar á lífeyri almannatrygginga.

Einfaldasta lausnin og það sem hér er lagt til er að öll iðgjöld umfram 15,5% lágmarksiðgjöld verði skilgreind sem viðbótarlífeyrissparnaður en ekki eingöngu 4% framlag sjóðfélaga og 2% mótframlag launagreiðanda, sem væri í samræmi við skilgreiningu á hugtakinu *Viðbótariðgjald*, í reglugerð nr. 698/1998 um ráðstöfun iðgjalds til lífeyrissparnaðar og viðbótartryggingarvernd. Í reglugerðinni er viðbótariðgjald skilgreint sem iðgjald umfram lágmarksiðgjald. Þar með væri hægt að framfylgja lögunum og engin hættu væri á misnotkun við útfyllingu skilgreina. Frjálsi lífeyrissjóðurinn tekur undir athugasemdir Seðlabankans um skilgreiningu á hugtökum í 4. gr. umsagnar bankans um frumvarpið.

5. Lífeyrissjóðir geti ákveðið í samþykktum sínum hvort að 3,5% iðgjald verði sjálfval í samtryggingu eða séreign

Frjálsi lífeyrissjóðurinn leggur til að lífeyrissjóðir geti ákveðið í samþykktum sínum hvort að 3,5% iðgjald af 15,5% lágmarksiðgjaldinu renni í samtryggingu eða séreign og tekur þar undir sömu tillögur í umsögnum Almenna lífeyrissjóðsins, ASÍ og VR við frumvarpið sem var lagt fram árið 2021. Þannig gætu lífeyrissjóðir ákveðið að sjálfgefið væri að iðgjöld skiptist í 12% samtryggingu og 3,5% í séreign. Sjóðfélagar gætu aftur á móti valið að greiða allt iðgjaldið í samtryggingu kjósi þeir svo og mikilvægt að þeir séu vel upplýstir um valkosti sína. Samsetning sjóðfélaga og hagsmunir eru ólíkir eftir starfsgreinum og því eðlilegt að lífeyrissjóðirnir hafi val til að ákveða hvort sjálfgefin leið á ráðstöfun 3,5% iðgjaldsins sé samtrygging eða séreign.

6. Við flutning tilgreindrar séreignar til annars vörsluaðila er óþarfa ákvæði þess efnis að sömu útborgunarreglur gildi hjá vörsluaðilum og gilda myndu í þeim lífeyrissjóði sem sjóðfélaginn greiðir samtryggingarhluta iðgjaldsins til því útborgunarreglurnar eru skilgreindar í frumvarpinu (62-67 ára)

Með frumvarpinu er áréttað að sjóðfélagar geta ráðstafað iðgjaldi í tilgreinda séreign til annars vörsluaðila en þess sjóðs sem tekur við lágmarksiðgjaldi til samtryggingar. Skilyrði er að sömu reglur gildi um útborgun tilgreindrar séreignar og gilda myndu í þeim lífeyrissjóði sem sjóðfélaginn greiðir samtryggingarhluta iðgjaldsins til. Þar sem vörsluaðilar þurfa að halda tilgreindri séreign aðskilinni í réttindakerfum og útborgunartími hennar er skilgreindur í frumvarpinu (62-67 ára) er óþarft að hafa skilyrði um að útborgun þurfi að fylgja reglum lífeyrissjóðs sem tekur við iðgjöldum í samtryggingu. Auk þess er sambærilegt ákvæði í 1. mgr. 5. gr. laga 129/1997 svo þetta ákvæði bætir engu þar við. Er því hér með tekið undir sömu athugasemdir og Seðlabankinn birtir í umsögn sinni um frumvarpið. Fyrst að skilgreindar og sömu útborgunarreglur munu þurfa að gilda um tilgreinda séreign hjá öllum vörsluaðilum er einnig óþarft að

iðgjaldið í tilgreinda séreign sér fyrst greitt til samtryggingarsjóðsins eins og kveðið er á um í greinagerðinni um 3. gr. frumvarpsins. Fyrir sjóðfélaga er hagstæðast að launagreiðandi greiði 3,5% iðgjaldið beint til þess vörsluaðila sem sjóðfélagi hefur valið svo hann verði ekki fyrir kostnaði við flutninginn og svo hann fái iðgjaldið sem fyrst í ávöxtun hjá þeim vörsluaðila sem hann hefur valið.

7. Fallið verði frá hækkun á lágmarkstryggingavernd úr 1,4% í 1,8% réttindaávinnslu á ári

Frjálsi lífeyrissjóðurinn leggst gegn áformum um að hækka lágmarkstryggingavernd úr 1,4% ávinnslu á ári í 1,8%. Engin greining eða rök liggja fyrir á bak við þörf sjóðfélaga á hærri lágmarkstryggingavernd. Skýrsla um *Nægjanleika lífeyris* sem var gefin út árið 2014 af Landssamtökum lífeyrissjóða og Fjármálaeftirlitinu ætti að nýta til að rýna í hvort almenn þörf sé á að hækka lágmarkstryggingaverndina. Sú staðreynd að frumvarpið geri ráð fyrir að árleg réttindaávinnsla verði áfram 1,4% velji sjóðfélagi að 3,5% iðgjald renni í tilgreinda séreign, sem hægt er að taka út að fullu við 67 ára aldur, styður þá skoðun að óþarfi sé að hækka lágmarkstryggingaverndina.

8. Viðtækari fjárfestingarheimildir gildi um tilgreinda séreign

Samkvæmt fyrirbyggjandi frumvarpi eiga fjárfestingarheimildir lágmarkstryggingaverndar að gilda um tilgreinda séreign. Þær heimildir eru strangari en þær sem gilda um viðbótarlífeyrissparnað og eru rökin þau að um skylduiðgjald er að ræða en ekki valfrjálsan viðbótarlífeyrissparnað. Rétt er að hafa í huga að í séreignarsjóði geta sjóðfélagar valið um misáhættumiklar fjárfestingarleiðir en slíkt val er ekki fyrir hendi í samtryggingarsjóði. Sjóðfélagar ráða því sjálfir áhættustiginu í séreign en þar sem þeir ráða því ekki í samtryggingunni þá má færa fyrir því rök að meiri þörf sé á að takmarka áhættu lífeyrissjóða til fjárfestinga í samtryggingardeildum. Í þeim tilvikum sem sjóðfélagar velja enga leið þá er iðgjöldum yfirleitt ráðstafað í leið sem er með áhættu sem hæfir aldri sjóðfélaga.

Því er óþarfi að láta strangari fjárfestingarheimildir gilda um tilgreinda séreign en um viðbótarlífeyrissparnað. Fyrir sjóðfélaga og lífeyrissjóði væri til mikillar einföldunar að samræma fjárfestingarheimildir allra tegunda séreignar.

Virðingarfyllt,

f.h Frjálsa lífeyrissjóðsins

Arnaldur Loftsson
framkvæmdastjóri

Undirritunarsíða

Arnaldur Loftsson